

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Domácí násilí v pozdějších etapách života
(násilí na seniorech)**

Bakalářská práce

Autor: Světlana Římanová
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenká, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Světlana Římanová

Studium: U13203

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Domácí násilí v pozdějších etapách života (násilí na seniorech)**

Název bakalářské práce AJ: Domestic violence in later stages of life (violence against seniors)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Definice domácího násilí, jeho znaky, příčiny, formy, charakteristika seniorů, právní úprava domácího násilí, možnosti prevence a pomoci domácího násilí. Cílem je charakterizovat formou výzkumného šetření systém prevence a pomoci ve vybraných organizacích ve Východočeském kraji. Zvolené metody a techniky: výzkumné šetření, studium dokumentů.

ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L. Sociální gerontologie. Praha : GRADA, 2012. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J., Podoby násilí v rodině. Praha : Vyšehrad, 2000 GREGOR, O. Stárnout, to je kumšt. Praha : Olympia, 1990.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Žacléři dne 23. 06. 2016

Světlana Římanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Daniele Květenké, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za poskytnuté konzultace a cenné rady.

Abstrakt

ŘÍMANOVÁ, Světlana. *Domácí násilí v pozdějších etapách života (násilí na seniorech)*. Hradec Králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Bakalářská práce domácí násilí v pozdějších etapách života (násilí na seniorech) se skládá ze dvou částí teoretické a výzkumné. V teoretické části jsou definovány a popisovány základní pojmy, které s tímto tématem souvisí. Je to vymezení pojmů domácí násilí, domácí násilí v pozdějších etapách života, jeho formy, znaky a příčiny, stárnutí a stáří. Dále práce popisuje právní úpravu domácího násilí, možnosti ochrany osob ohrožených domácím násilím, interdisciplinární spolupráci při řešení jednotlivých případů a možnosti prevence domácího násilí na seniorech.

Výzkumná část je založena na kvalitativní výzkumné strategii. Data byla získána metodou rozhovoru. Cílem práce je charakterizovat systém prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje.

Klíčová slova: domácí násilí, senior, stáří, právní úprava, pomoc, prevence, intervenční centrum, interdisciplinární spolupráce

Abstract

ŘÍMANOVÁ, Světlana. *Domestic violence in later stages of life (violence against seniors)*. Hradec Králové, 2016. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

The Bachelor Degree Thesis "Domestic violence in later life (violence against seniors)" consists of two parts the theoretical part and the research part. In the theoretical part are defined and described the basic concepts that relate to this topic. This is a definition of the concepts: domestic violence, domestic violence in later life, its forms, its characteristics and causes, aging and old age. The Thesis describes domestic violence legislation, possible protection of people affected by domestic violence, interdisciplinary cooperation in dealing with individual cases, the possibility of preventing domestic violence against seniors. The research part is based on qualitative research strategy. Data were obtained by the interview method. The goal is to characterize the system of prevention and assistance of the domestic violence in later life in selected organizations in Královehradecký and Pardubický regions.

Keywords: Domestic violence, senior, old age, ageism, legislation, intervention center, help, prevention

Obsah

Úvod.....	10
1. Domácí násilí.....	12
1.1 Vymezení pojmu domácího násilí.....	12
1.2 Domácí násilí v pozdějších etapách života	12
1.3 Formy domácího násilí na seniorech.....	13
1.4 Znaky násilí páchaného na seniorech.....	14
1.5 Příčiny domácího násilí.....	15
2. Stárnutí a stáří.....	17
2.1 Vymezení pojmů stárnutí a stáří.....	17
2.2 Pojem senior	17
2.3 Ageismus.....	19
3. Právní úprava domácího násilí na seniorech	21
3.1 Policejní intervence.....	22
3.2 Sociální pomoc.....	23
3.3 Soudní ochrana.....	24
4. Interdisciplinární přístup v případech domácího násilí	26
4.1 Přínos interdisciplinární spolupráce při řešení domácího násilí.....	26
4.2 Organizace interdisciplinárního týmu	27
4.3 Možnosti prevence domácího násilí na seniorech.....	27
5. Výzkumná část	29
5.1 Hlavní cíl výzkumu a výzkumné dílčí cíle.....	29
5.2 Zvolená výzkumná strategie.....	29
5.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek.....	31
5.4 Zdůvodnění volby výzkumného souboru.....	33
5.5 Organizace a průběh výzkumu.....	34
5.6 Analýza získaných dat.....	35

5.7	Reflexe etických rizik výzkumu a rizik zvolené výzkumné strategie z hlediska validity výzkumu	35
6.	Analýza a interpretace dat	36
6.1	DC 1 – Zjistit, jaká pomoc je poskytována, seniorům, ohroženým domácím násilím, v jednotlivých organizacích	36
6.2	DC 2 - Zjistit, zda je poskytovaná pomoc (zajištění jednotlivých služeb) dostupná pro všechny seniory	42
6.3	DC 3 – Zjistit, jaké činí organizace preventivní opatření, na zmírnění problematiky domácího násilí na seniorech.....	43
6.4	DC 4 - Zjistit jak probíhá Interdisciplinární spolupráce organizací, při řešení případů domácího násilí na seniorech.....	46
	Diskuze a závěr	49
	Seznam použité literatury	51
	Seznam tabulek	54
	Seznam příloh	55

Seznam použitých zkratek

BKB	Bílý kruh bezpečí
IDS	interdisciplinární spolupráce
IDT	interdisciplinární tým
IC	intervenční centrum
EAN	Elder Abuse and Neglect - syndrom zanedbávání a zneužívání seniorů
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
MPHK	Městská policie Hradec Králové
DC	dílčí cíl
TO	tazatelská otázka
I	informant/ka

Úvod

Domácí násilí si většina z nás spojuje zejména v souvislosti s dětmi a ženami. V posledních letech se však mezi oběti domácího násilí zařazují stále častěji i senioři. Problematika domácího násilí na seniorech je v současné době čím dál více aktuální téma. Snad i proto, že povědomí o něm neustále roste. Média nás čím dál častěji informují o násilí na starých lidech. V celosvětovém měřítku je to závažný společenský problém, který vytváří obraz o určité úrovni společnosti. Špatnému zacházení se seniory se více než 20 let věnují například v Austrálii, USA, Kanadě, nověji v Nizozemí a ve Velké Británii. Je to problém, který se může týkat zcela každého. Životní role seniora by měla být obdobím klidu, předáváním zkušeností a bezpečného rodinného zázemí. Někdy toto období poznamená samota, ale i strach z násilí, kterého se na starých lidech dopouští, nejbližší příbuzní.

Ve své bakalářské práci se budu věnovat tématu domácího násilí na seniorech, zejména pak preventivním opatřením chránícím před domácím násilím a pomoci jeho obětem. I když jsem se přímo s touto formou domácího násilí nesešla, tak mě tato problematika zaujala. Myslím si, že i když tento fenomén domácího násilí na seniorech není neznámý, tak pro samotné seniory, jako oběti domácího násilí, je to pořád jakési tabu a senioři mnohdy popírají skutečnost, že jim někdo ubližuje.

Hlavním cílem této práce je charakterizovat systém prevence a pomoci ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje. Dílčími cíli je zkoumáno, jaká pomoc je poskytována seniorům, ohroženým domácím násilím, v jednotlivých organizacích, zda je poskytovaná pomoc (zajištění jednotlivých služeb) dostupná pro všechny seniory, jaká činí organizace preventivní opatření, na zmírnění problematiky domácího násilí na seniorech a jak probíhá interdisciplinární spolupráce organizací při řešení případů tohoto domácího násilí.

Práce je složena ze dvou částí, teoretické a výzkumné. V první kapitole teoretické části jsou vysvětleny pojmy domácí násilí, domácí násilí na seniorech, formy, znaky a příčiny domácího násilí na seniorech. Druhá kapitola se zabývá procesem stárnutí, vývojovou etapou staří, která souvisí s problematikou domácího násilí na seniorech. Třetí kapitola popisuje právní úpravu domácího násilí, možnosti ochrany osob ohrožených domácím násilím a ve čtvrté kapitole je popisována interdisciplinární spolupráce při řešení jednotlivých případů a možnosti prevence domácího násilí na seniorech.

Ve výzkumné části jsem použila kvalitativní výzkumnou strategii. Informace, které jsem chtěla získat byly omezené počtem organizací v dané lokalitě a tím také menším počtem respondentů. Upřednostnila jsem osobní setkání s pracovníky jednotlivých organizací s možností zachytit, formou rozhovoru, jejich přímé výpovědi, názory a zkušenosti.

Tato práce by mohla být přínosem pro pracovníky sociálních odborů při řešení problematiky domácího násilí na seniorech, ale i pro veřejnost k získání základních informací o této problematice, o možnostech pomoci a organizacích, které tuto pomoc poskytují.

1. Domácí násilí

V této kapitole jsou vysvětleny základní pojmy důležité pro pochopení problému domácího násilí v návaznosti na domácí násilí na seniorech. Vystává otázka, co je vlastně domácí násilí? Jaké jsou jeho znaky, formy a příčiny?

1.1 Vymezení pojmu domácího násilí

„Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím, nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.“ (Voňková, Spoustová, 2008, s. 11)

V definicích domácího násilí nacházíme variabilitu, každý autor problematiku popisuje jiným způsobem. Např. Čech (2011, s. 6), jako domácí násilí *„označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými, žijícími spolu ve společném bytě nebo domě, kdy jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou moc a kontrolu. Oběť je udržovaná v permanentním strachu a nejistotě, čímž trýznitel narušuje její psychickou stabilitu.“*

Šedivá a Vitoušová (2005) dodávají, že domácí násilí se odehrává převážně v soukromí a jeho specifickými znaky jsou opakování a postupný nárůst intenzity. Dle Čírtkové (2013) definice domácího násilí prochází vývojem. V prvotním pojetí označovalo skutečné partnerské násilí, v poslední době se pojem domácí násilí používá i pro mezigenerační násilí (dospělé děti týrají fyzicky nebo psychicky své staré rodiče).

1.2 Domácí násilí v pozdějších etapách života

Pojem „domácí násilí“ můžeme považovat za fenomén, který je prozkoumaný, ale domácí násilí v pozdějších etapách života představuje pojem, který se vyvíjí. Definice vztahující se k tomuto druhu násilí není jednotná.

Jsou rozlišovány dvě základní roviny tohoto problému. První variantou je **domácí násilí na seniorech** (v anglické literatuře je tento jev pojmenován jako domácí násilí v druhé polovině života nebo domácí násilí v pozdějších etapách života), kdy se násilí děje mezi intimními partnery (mezi manželem a manželkou, druhem a družkou). Toto domácí násilí na seniorech lze rozdělit na **dlouhý vztah s rychlým startem domácího násilí** (pokračuje

nebo vrcholí v pozdějších etapách života, často se vyskytuje, do této kategorie spadají většinou ženy nad 50 let). Na **dlouhý vztah s pozdním startem domácího násilí** (partnerské soužití, kdy se projevuje nátlak, moc a kontrola vůči jednomu z partnerů, až v pozdější fázi života) a **nový, krátký vztah s rychlým startem domácího násilí** (postihuje osamělé seniory, kteří hledají partnera). (Čírtková, 2013)

V druhé variantě jde o **týrání a zanedbávání seniorů v rodině**. V tomto případě se jedná o **transgenerační násilí** (nebo také špatné zacházení se seniory), kdy násilná osoba pochází z rodiny, ale k seniorovi ji nepojí partnerský vztah. Špatné zacházení se seniory v rodinách můžeme rozdělit na **domácí násilí potomků na seniorech** (většinou jde o dospělé potomky, kteří se ke svým rodičům vracejí obvykle po ztrátě zaměstnání, rozvodu nebo z výkonu trestu a zneužívají je převážně po stránce finanční – pokud se rodiče snaží bránit, nastupuje ze strany potomků násilí a tak se nátlak a agresivní chování stává běžnou součástí rodinného soužití pachatele a oběti). Nebo se může jednat o **domácí zanedbávání a trýznění seniorů, kteří jsou na rodinných příslušnících závislí**, kdy rodinní příslušníci nezvládají z různých důvodů péči o závislého seniora. Tyto dvě uvedené roviny obsahují projevy násilí na seniorech uvnitř rodiny, ale představují úplně odlišné případy a vyžadují také odlišné způsoby intervence a pomoci. (Čírtková, 2013)

Tošnerová (2002a) konstatuje, že je velmi obtížné identifikovat, kdy člen rodiny-pečovatel úmyslně napadá nebo se úmyslně nestará o seniora, o kterého má pečovat, a kdy člen rodiny „pouze“ špatně zachází se svým rodinným příslušníkem pokročilého věku. Zmiňuje rovněž častý, ale nikoli prvořadý jev u domácího násilí na seniorech, ubližování seniorům v důsledku přepracovanosti a vyčerpání pečovatele – člena rodiny. Upozorňuje na ubližování, které není páčáno úmyslně.

Špatné zacházení příbuzných se seniory v soukromí jejich domovů je jev, který probíhá často beze svědků nebo osob, které by mohly pomoci. Pro seniorskou skupinu je tento druh chování nebezpečný, protože jde většinou o osoby, které jsou rodinou izolované od kontaktu s okolím.

1.3 Formy domácího násilí na seniorech

Jak uvádí Čech (2011) domácí násilí lze rozdělit na různé formy, které se většinou prolínají a většinou se nedějí samostatně. Dufková, Zlámal (2005, s. 9) uvádí, že, *nejčastější formou domácího násilí je kombinace fyzického a psychického násilí.*“

Dle Čírtkové (2013, s. 257) jde v první řadě u domácího násilí na seniorech „o fyzické, psychické (emocionální), finanční a také sexuální násilí, kterého se dopouští týrající osoba jednostranně, opakovaně a po delší dobu. Sexuální násilí proti starším ženám, které se odehrává v rámci rodinných vztahů, je vnímáno, jako zcela skrytý a tabuizovaný problém.“

Někteří autoři rozlišují aktivní a pasivní formy domácího násilí na seniorech. K aktivním formám patří fyzické násilí (bití, kopání), psychické a emocionální násilí (nadávání, zastrasování, vyhrožování), sexuální násilí, sociální izolace (omezování kontaktu s jinými lidmi), ekonomické (krádeže, odebrání důchodu), omezování svobodného rozhodování (nátlak na převod majetku), úmyslné předávkování léky či jiná úmyslná manipulace s léky, zanedbávání péče (pečující osoba pobírá příspěvek na péči, ale péči nezajišťuje). K pasivním formám zanedbávání seniora, který je odkázán na péči jiného člověka patří zanedbávání jeho osobní hygieny, nedostatečné poskytování stravy, špatné poskytování základní zdravotní péče, odmítání návštěvy u lékaře. (Kosařová, www.domaci-nasili.cz)

1.4 Znaky násilí páchaného na seniorech

K určujícím znakům násilí páchaného na seniorech patří zejména sociální izolovanost seniora, jeho opakovaná zranění, je podvyživený, zanedbaný, nechodí na lékařské prohlídky a s lékařem většinou komunikuje pouze rodina. Senior je často bez finančních prostředků i přesto, že má pravidelný měsíční příjem, je bez nálady, objevuje se u něj rezignace na život a má sebevražedné sklony. Mezi charakteristické znaky patří dlouhodobé opakování, eskalace, neměnné role a domácí prostředí – dochází k němu za zavřenými dveřmi společné domácnosti.

Tošnerová (2002b) uvádí znaky zneužívání či týrání člena rodiny, seniora, které pro nás mají mít varovný charakter: častá „náhodná“ zranění, senior navštěvuje více lékařů, takže nikdo nepozná přesný počet zranění, může docházet k vyhýbání návštěv u lékaře, nebo se na ně senior dostavuje až za řadu dní nebo týdnů, aby nebylo upozorněno na zranění, má pocit izolace, nemá přístup k penězům, přátelům, práci, dopravním prostředkům atd., zmiňuje se o zlobě a náladovosti členů rodiny, hovoří o obavách, že mu bude ublíženo a naznačuje pocity strachu, před členem rodiny vypadá ustrašeně a neustále před ním ustupuje, často utíká z domova, je veden jako alkoholik nebo toxikoman, zlehčuje svá zranění, trpí depresemi, jeví se, jako obtížný pacient.

„Tyto a řada dalších příznaků mohou, ale také nemusí být určitým signálem, že se seniorovi něco děje. V momentě, kdy se starý člověk nachází v situaci, že agresorem je někdo, koho důvěrně zná (partner, děti, vnoučata....., jsou to pro něj velmi těžké okamžiky. Vědomí, že agresorem je člověk, kterému senior důvěřoval a spoléhal se na něho, je velkým zklamáním.“ (Hříbalová, 2008, s. 63)

1.5 Příčiny domácího násilí

V průběhu historie vznikaly různé teorie, které se snažily vysvětlit příčiny domácího násilí. První pokusy o vysvětlení příčin domácího násilí byly původně založeny na jednofaktorových teoriích (Ševčík, Špatenková a kol, 2011) :

- **Biologicko-genetická teorie**, která byla brzy překonána vysvětlovala obecné predispozice k agresivnímu chování, ne však specifické situace domácího násilí.
- **Psychologická teorie**, ve které převažuje názor, že příčiny domácího násilí jsou zakotveny v povahových vlastnostech násilné osoby.
- **Sociologická teorie**, spatřuje zdroje násilí v sociokulturních jevech, které souvisí se vznikem a uplatňováním moci a kontroly ve společnosti.
- **Feministická teorie**, zdůrazňuje nadřazenost mužů a nedostatek kontroly nad reprodukčním procesem. Násilí je ženami přijímáno a umožňuje mužům, aby jejich násilí přetrvávalo.

Čírtková (2008) ukazuje na to, že psychologická teorie málo rozlišuje mezi zdravotní a sociální normou, u feministické teorie vyvstává problém, jak vysvětlit násilí páchané ženami na mužích a sociologická teorie neobjasňuje výskyt domácího násilí.

V současnosti jsou upřednostňovány multifaktorové přístupy, které spojují jednofaktorové teorie do jednoho celku. Nejznámější je kauzální model D. G. Duttona, který pracuje se čtyřmi rovinami příčin domácího násilí, které se prolínají:

Makrosystémová rovina, příčiny domácího násilí ve společnosti vnímá, jako hierarchii hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. **Exosystémová rovina**, představuje komunitu lidí, v níž se jedinec pohybuje a působí na něj veškeré vlivy z jeho sociálního okolí, které ovlivňují jeho chování. Tyto vlivy (např. nedostatek financí, nezaměstnanost) mohou spouštět vznik a rozvoj domácího násilí. **Mikrosystémová rovina je vlastní rodina**, kde vznikají různé situace a konflikty, které umocňují domácí násilí. Rodina může být *zdrojem obrovského napětí, přivádět lidi k napětí, přivádět lidi*

k zoufalství nebo je naplňovat značnou úzkostí a pocitem viny. (Giddens, 1999, s. 174)
Rizikem je zde, že se násilí v rodině většinou odehrává za zavřenými dveřmi, což komplikuje uplatnění úkonů sociální kontroly. **Ontogenetická rovina** se zaměřuje na příčiny domácího násilí v individuálních charakteristikách, jak osob násilných, tak i ohrožených a zkoumá jejich vzájemné působení. Předpokládá charakteristický vývoj násilné osoby, která řeší rizikové situace agresivně. Již násilí v dětství, kdy jsou děti v rodině vystaveny domácímu násilí, je jedním z rizikových faktorů rozvoje násilí v dospělosti. Děti většinou přejímají a napodobují chování rodičů. Vzory takového násilného chování se tak přenáší do další generace, tzv. transgenerační přenos. (D.G.Dutton dle Čírtková, 2004) Riziko vzniku domácího násilí vychází tedy, jak z prostředí obklopující pachatele tak i oběti.

K tomu se přidávají další negativní vlivy, například postoj společnosti, kdy okolí toleruje domácí násilí nebo kdy přežívá patriarchální názor na rodinu, dále nedostupnost a nedostatek služeb pomoci, nezaměstnanost, ekonomická situace rodiny, prožívání náročné životní situace, zátěž spojená s péčí o rodinného příslušníka, nezralost jednoho či dokonce obou z partnerů, neschopnost se ovládat, jednání pod vlivem alkoholu nebo návykových látek a jiné. (Vitoušová, Vedra, 2009)

Ohroženost domácího násilí u seniorů, zvyšuje i jejich nepříznivý zdravotní stav, společná domácnost s agresorem, psychická, někdy i ekonomická závislost na agresorovi, ztráta samostatnosti, osobních vztahů a sociálních kontaktů. (Úlehlová a kol., 2009) Dalšími příčinami domácího násilí je i jeho skrytost. Seniori, jako oběti domácího násilí, zřídka vyhledávají dostupnou pomoc, protože o pomoci nevědí nebo se za tuto skutečnost stydí.

2. Stárnutí a stáří

Tato kapitola vymezuje pojmy stáří, stárnutí, senior, ageismus, které úzce souvisí s problematikou týrání a zanedbávání seniorů.

2.1 Vymezení pojmů stárnutí a stáří

Stárnutí je proces, charakterizovaný biologickými, psychickými a sociálními změnami a také poklesem schopnosti a výkonnosti jedince. Stárnutí probíhá u každého jedince jinak. Je to dáno funkčním stavem, životním způsobem a podobně.

Stáří je nevyhnutelnou perspektivou každého z nás. Je to vývojová etapa stejně důležitá, jako etapa mládí a dospělosti. Definování stáří není snadné, neexistuje jednotná definice.

Mühlpachr (2004, s. 18) např. uvádí, že *„stáří je obecným označením pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů, modifikovaných dalšími faktory (především chorobami, životním způsobem a životními podmínkami) a je spojeno s řadou významných změn (osamostatnění dětí, penzionování a jiné změny sociálních rolí). Všechny změny příčinné i následné se vzájemně prolínají, mnohé jsou protichůdné, a jednotné vymezení a periodizace stáří se tak stávají velmi obtížnými.“*

Vágnerová (2007) definuje stáří jako poslední etapu života. Podle medicíny a demografie se u nás za počátek stáří považuje ve většině případů věk 65 let. (Holmerová, Jurašková, Zikmundová, 2007).

Stáří definuje také Světová zdravotnická organizace, která doporučuje 15 letou periodizaci stáří v těchto etapách: střední věk 45 – 59 let, rané stáří 60 – 74 let, vlastní stáří 75 – 89 let, dlouhověkost 90 a více let.

2.2 Pojem senior

V dostupné literatuře není přesně vymezen pojem „senior“. Vysvětlení nabízí Český statistický úřad tvrzením, že pojem senior není právní ani statistickou kategorií a nejvíce se blíží kategorii sociologické (Cieslar, 2012). Dříve se používalo pojmenování „důchodce“, proti kterému se v roce 1999 vyjádřilo OSN (Petříková, Čornaničová, 2004).

Seniorská populace je výrazně různorodá. Liší se věkem, zdravotním stavem, funkční zdatností, rodinnou situací, sociálním zázemím, ekonomickými podmínkami, vzděláním, životními zkušenostmi, hodnotovým systémem, genetickými vlohami pro dlouhověkost a dalšími okolnostmi.

Rabušic (1995) ve svém výzkumu zjistil, že podle mínění respondentů z řad předseniorské a seniorské populace (tzn. lidé starší 50 let) se člověk stává starým kolem 67 roků.

Důležitá je i skutečnost, že se liší definování stáří a osoby seniora na základě věku – jiný pohled na stáří mají mladí lidé a jinak hranici stáří určují lidé starší (Zavázalová a kol., 2001). Vnímání věku, ve kterém se člověk stává starým, záleží také na jeho osobních pocitech. Někdy se člověk, který je v kategorii středně dospělých, může cítit na 65 let, a naopak sedmdesátiletý muž sám sebe hodnotí jako mladíka.

Rabušic upozorňuje, že věk není jediným kritériem, podle kterého lidé hodnotí, zda je člověk starý. Mezi českými respondenty jsou důležitými faktory, které hrají roli při vnímání člověka jako starého, nejčastěji uváděny fyzický zdravotní stav, ztráta duševní svěžesti nebo ztráta autonomie. Znamená to tedy, že v Čechách je za starého považován člověk, který staře vypadá (a to bez ohledu na svůj věk) nebo ten, jehož zdravotní stav není dobrý. Moment odchodu do důchodu, který pro své účely používají především státní instituce, se mezi důvody, proč vnímat člověka jako starého, objevuje až na šestém místě. (Pacovský, 1990)

Jedna z demografických prognóz České republiky uvádí, že, *podíl osob ve věku nad 65 let se v roce 2050 bude blížit jedné třetině, tzn. zdvojnásobení podílu, počet obyvatel starších 85 let se do roku 2050 zvýší pětinasobně – jde o nejrychleji rostoucí segment populace. Do roku 2030 se předpokládá vzestup počtu seniorů o 40-80%, očekává se prodloužení střední délky života až o 4 roky u obou pohlaví. Počet osob nad 65 roků tak bude tvořit 23-25% populace (u osob 80 roků a více dojde k vzestupu o 5-8%). Do roku 2050 bude v ČR nadále pokračovat tento trend výrazného stárnutí populace – nad 60 roků 40%, nad 65 roků 33% a nad 80 roků téměř 10%. Musíme počítat s tím, že každý dvacátý občan v ČR bude starší 85 let.*“ (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, s. 83)

Současné demografické změny nás nutí, nebo by přinejmenším měly, o stále se zvětšující skupině seniorů uvažovat, jako o plnoprávných členech společnosti, kteří mají, jako každá jiná skupina, své specifické potřeby, zájmy a zvyklosti, které by měly být zohledňovány.

V jednotlivých věkových obdobích a následně i v průběhu stáří se biologické a psychické potřeby mění. Mnozí senioři ztrácejí schopnost uspokojovat své potřeby a udržovat kontrolu nad svým životem, jak byli dříve zvyklí. Dochází tak ke snížení kvality jejich života a zároveň nutnosti podpory.

2.3 Ageismus

Tento pojem poprvé použil americký psychiatr a gerontolog, pozdější ředitel Národního amerického institutu pro stárnutí, Robert N. Butler v roce 1968. Měl jím na mysli diskriminaci lidí pro jejich vyšší věk, podobně jako rasismus souvisí s barvou pleti.

Ani zde neexistuje ustálená definice pojmu. Pojem ageismus můžeme definovat, jako předsudky nebo špatné představy o seniorech. Existuje celá řada předsudků a z toho vznikajících mýtů o stáří. Haškovcová (2010) uvádí několik základních mýtů o stáří: mýtus falešných představ, který je založen na přesvědčení společnosti, že senioři kladou důraz na své ekonomicko-materiální zabezpečení, mýtus zjednodušené demografie, kdy se jedinec stává starým v den odchodu do důchodu, mýtus homogenity, kdy společnost pohlíží na seniory jako na jedince, kteří jsou všichni stejní, mýtus neužitečného času, kdy jsou senioři pokládáni za jedince, kteří nic nedělají, neznamenaají a nejsou rovnocennými partnery.

Vidovičová (2008, s. 113) definuje ageismus jako: *„Ideologii založenou na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovanou skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.“* Za nejhrubější projevy ageismu je považováno násilí na starých lidech, nejčastěji probíhající v rodině. (Sýkorová, 2007)

V dětství a mládí si jen těžko připouštíme, že jednou budeme také staří. Je to něco tak vzdáleného, že nemá smysl nad tím přemýšlet, nějak se tím zabývat. Zdá se, že v tomto věku je to přirozené. Ale právě dětství je období, ve kterém si postupně budujeme náš žebříček hodnot, vytváříme si názor na okolní svět a začínáme vůči němu zaujímat určité postoje. Jsme formováni svým okolím (zejm. rodina, škola...), které nám pomáhá orientovat se v okolním světě. V souvislosti s tématem práce vidím právě zde možnou zdrojovou základnu „mezigeneračního násilí“ a současně široké pole možností jeho prevence. Myslím si, že špatné zacházení se staršími lidmi často dosahuje nástin trestného

činu. Proto by měla být informována laická i odborná veřejnost, že právě tato skupina může být objektem domácího násilí. Na koho se v případě podezření obrátit, požádat o pomoc a jak rozpoznat různé formy domácího násilí.

3. Právní úprava domácího násilí na seniorech

Zákon, který by právně ošetřoval pouze domácí násilí na seniorech v české legislativě neexistuje. Český právní řád nezná pojem špatné zacházení se seniory.

Práva a svobody všech občanů jsou stanoveny Ústavou České republiky, (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) Listinou základních práv a svobod, (2/1993 Sb.) jako právními normami nejvyšší právní síly. Zakotvují základní práva a svobody a stanoví nejvýznamnější zásady, na kterých je náš právní řád postaven. Základní práva svobody zaručují tyto právní normy všem bez rozdílu. Vzhledem k tomu, že Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod stanoví a zaručují práva občanů, obecně z toho pramení také povinnost státu chránit základní práva a svobody svých občanů a stát nemůže a nesmí tolerovat žádné případy jejich porušování, a to ani v případě, že k nim dochází v okruhu blízkých osob za zavřenými dveřmi v rodině.

V březnu 2006 přijala Česká republika právní úpravu proti domácímu násilí - zákon č. 135/2006 Sb., kterým se změnila některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. „*Zákonem byly novelizovány zákony č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení. Účinnosti nabyl 1. 1.2007 a byl několikrát novelizován.*“ (Dohnalová, 2011, s. 132) Česká republika tak vyjádřila své stanovisko netolerovat domácí násilí a vůli pomoci ohroženým osobám řešit jejich situaci. Návrh zákona zpracovala expertní skupina Aliance proti domácímu násilí, která vznikla v roce 2004, z podnětu Bílého kruhu bezpečí a Philip Morris ČR a.s. (Domácí násilí v České republice 2001 – 2006, www.domacinasili.cz)

Zákon o ochraně před domácím násilím zásadním způsobem změnil situaci ohrožených osob, upravil a propojil postupy policie, soudu a sociálních služeb při řešení případů domácího násilí. Tento provázaný systém se opírá o tři pilíře: **Policii České republiky (dále Policie ČR)**, která chrání ohroženou osobu formou vykázaní nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí na určenou dobu, **intervenční centra (IC)** jako navazující sociální službu a pomoc ohroženým osobám a **soud**, který je oprávněn k vydání zvláštního předběžného opatření o osobní i teritoriální ochraně ohrožené osoby a případné občanskoprávní řízení v merituu věci. (Čírtková, 2013)

3.1 Policejní intervence

Jak je již výše uvedeno policisté představují první pilíř při řešení případů domácího násilí. Policie ČR může, podle § 44-47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, použít institut vykázání „*Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.*“ (Zákon č.273/2008 Sb., o Policii ČR) Policisté pomocí metody SARA DN (soubor otázek, na něž osoba ohrožená domácím násilím odpovídá), vyhodnotí aktuální situaci, odhadnou závažnost hrozby a přijmou opatření, která eliminují rizikovou situaci. Po vyhodnocení přistoupí k vykázání i bez souhlasu, nebo dokonce i s nesouhlasem ohrožené osoby, na dobu deseti dní. Tuto lhůtu nelze zkrátit. Policista při vykázání informuje ohroženou osobu o možnosti využití psychologických a sociálních služeb, a to v intervenčním centru, případně neziskové organizaci věnující se problematice domácího násilí. Dále ohrožené osobě nabídne možnost podat soudu návrh na předběžné opatření, což je zákaz násilné osobě vstoupit do společného obydlí na jeden měsíc. Předběžné opatření může být soudem prodlouženo v odůvodněných případech až na dobu půl roku. Další povinností Policie je zaslat záznam o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a místně příslušnému okresnímu soudu, který rozhoduje o návrhu na vydání předběžného opatření. Do tří dnů od vykázání je policista povinen provést kontrolu o jeho dodržování. (Dohnalová, 2011)

Městská ani obecní policie nemá takové pravomoci jako Policie ČR, může však poskytnout okamžitou pomoc každému, kdo o ni požádá. V případech domácího násilí jsou oprávnění zasáhnout v situaci, kdy dochází k fyzickému násilí. Pokud je ohrožen život, zdraví osoby, hrozí-li škoda na majetku, jsou oprávnění otevřít byt. Při podezření spáchání trestného činu oznamují vše Policii ČR.(Šedivá, 2007) Jediný zákon, kterým se řídí jak Městská policie, tak i Policie ČR v problematice domácího násilí je zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích. Pro Městskou policii je tento zákon stěžejním zákonem pro řešení domácího násilí spolu se zákonem o obecní policii č. 553/1991 Sb. Naopak Policie ČR využívá tento zákon v problematice domácího násilí pouze při řešení méně závažných projevů.

3.2 Sociální pomoc

Druhým pilířem ochrany osob ohrožených domácím násilím jsou intervenční centra, která jsou doplňující složkou dalších služeb sociální pomoci. Vzorem pro jejich vybudování v ČR se stala rakouská intervenční centra. (Voňková, Spoustová, 2008)

Pomoc poskytovaná IC ohroženým osobám je upravena § 60a, zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. IC je povinno navázat kontakt s osobu ohroženou domácím násilím do 48 hodin, od doručení záznamu o vykázání ze strany Policie ČR, a nabídnout jí pomoc. Sociální služby IC jsou také poskytovány osobám na základě jejich žádosti nebo jsou poskytnuta bez žádosti, pokud se intervenční centrum dozví o ohrožení osoby násilím. „*Na základě vykázání ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázání intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.*“ (Zákon č. 182/2006 sb., o sociálních službách) Služba je poskytována bezplatně a na základě dobrovolnosti. Mezi ambulantní patří služby, které se konají v prostorách IC. Terénní naopak využívají klienti, kteří ze závažných zdravotních nebo sociálních důvodů nemůžou přijet do IC, mohou být realizovány prostřednictvím mobilního týmu. Pobytové služby jsou poskytovány buď v prostorách IC, pokud to umožňují jeho podmínky nebo je zajištěna spolupráce s jinými institucemi, například azylovými domy či ústavy sociální péče, které poskytují ubytování a stravování (Ševčík, 2011).

V pracovních týmech IC pracují odborníci ze sociální oblasti, psychologie a práva. Poskytují obětem domácího násilí individuální psychologickou a sociálně - právní pomoc, v krizových situacích zprostředkují azylové ubytování. Intervenční centra poskytují služby osobám ohroženým (po vykázání násilníka), nízkoprahovým klientům (nevyhledali pomoc policie a navštívili nebo kontaktovali IC osobně) a tzv. zachráncům (lidé z okolí, kteří chtějí pomoci osobě ohrožené domácím násilím). (Ševčík, 2011)

První kontakt s ohroženou osobou většinou probíhá telefonicky. Pracovníci zjišťují, zda oběť rozumí všem informacím poskytnutých Policií ČR. Vysvětlí oběti zákonný postup a

jsou jí nabídnuty služby IC. Následně se domluví na termínu osobní návštěvy. Zaměstnanci IC mají povinnost zachovávat mlčenlivost. (Voňková, Spoustová, 2008)

V současné době poskytuje služby v ČR 18 intervenčních center. Většinou sídlí v krajských městech. Některá centra zřizují kontaktní pracoviště i v jiných krajích. Většina zařízení je sdružena v Asociaci pracovníků intervenčních center ČR. Aktuální kontakty na IC je možné vyhledat v registru poskytovatelů sociálních služeb:

[MPSV.CZ. Registr poskytovatelů sociálních služeb, dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz>]

Intervenční centra zabezpečují spolupráci mezi Policií ČR, obecní policií, a ostatními poskytovateli sociálních služeb. Jde o interdisciplinární spolupráci. (Ševčík, 2011)

3.3 Soudní ochrana

Občanskoprávní řešení je označováno za třetí pilíř systému při řešení domácího násilí. Soud je oprávněn zakázat násilné osobě kontakt s ohroženou osobou za účelem ochrany osoby ohrožené domácím násilím a společného obydlí. Ohrožená osoba se může v této věci obrátit na soud se žádostí o vydání předběžného opatření. Tuto možnost lze využít, jak v návaznosti na rozhodnutí policie o vykázaní osoby nebo i bez něj. (Úlehlová a kol., 2009) Předběžné opatření upravoval §76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Od 1. 1. 2014 upravuje vydání předběžného opatření zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v ustanoveních § 400 až § 414. O návrhu na vydání předběžného opatření musí soud rozhodnout do 48 hodin od jeho podání, rozhoduje bez nařízeného jednání, přičemž vychází z předloženého návrhu a doložených důkazů. Nařízené předběžné opatření trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Za trvání předběžného opatření si může ohrožená osoba podat návrh na prodloužení předběžného opatření, o prodloužení rozhodne soud do 2 měsíců od podání. (Dohnalová, 2011) Předběžné opatření zaniká nejpozději, dle § 413, do 6 měsíců od jeho vykonatelnosti. (Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních)

Pokud chování násilné osoby dosáhne trestného činu, je možné zahájit vyšetřování pro spáchání trestného činu. Trestní právo zaujímá důležité místo v systému ochrany před domácím násilím. Pro oblast trestního práva je významným počinem přijetí nového zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, kterým byl nahrazen trestní zákon z roku 1961. Trestní zákoník nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2010. V oblasti ochrany před domácím násilím je podstatný trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199) a trestný čin týrání svěřené osoby (§ 198). (Dohnalová, 2011)

K řešení problematiky domácího násilí významně prospěl zákon o obětech domácího násilí, který byl přijat v lednu 2013. Tímto zákonem došlo k novelizaci trestního řádu.(Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů)

4. Interdisciplinární přístup v případech domácího násilí

Pojem interdisciplinární přístup k řešení domácího násilí u nás zavedly Petra Vitoušová, prezidentka Bílého kruhu bezpečí, a Marie Šedivá, bývalá viceprezidentka této organizace. Jsou také hlavní autorky a realizátorky projektu **Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni**, který se uskutečnil v letech 2003-2006 v Ostravě. Výsledky projektu potvrdily, že spolupráce mezi jednotlivými institucemi je při řešení případů domácího násilí nutná. Význam interdisciplinárního přístupu je zejména ve spolupráci mezi všemi subjekty, které se domácím násilím zabývají, ať už se jedná o Policii ČR, orgán sociálně-právní ochrany dětí, orgány veřejné správy i samosprávy, nestátní neziskové organizace, lékaře, zástupce poradenských psychologů, poraden pro rodinu, nebo azylová zařízení. Vychází především ze vzájemné provázanosti a informovanosti jednotlivých zainteresovaných subjektů, jednotného postupu při řešení případů, vybudování účinného systému na ochranu obětí domácího násilí. Součástí interdisciplinárního přístupu jako zastřešujícího systému všech tří základních pilířů pomoci osobám ohroženým domácím násilím jsou též tzv. interdisciplinární týmy, které podporují důležitost vzájemné spolupráce formou konání přednášek, besed nebo konferencí nad konkrétními případy, účastní se také společného vzdělávání zainteresovaných odborníků. (Ševčík, 2011)

4.1 Přínos interdisciplinární spolupráce při řešení domácího násilí

Vzhledem k vysokému výskytu domácího násilí je interdisciplinární spolupráce přínosem v informování občanů ve městech a regionech o místech, kde je možné vyhledat pomoc a řešit tak svou situaci. Místní samospráva má k použití relativně přesné údaje. Je tak schopna při řešení případů domácího násilí v této oblasti více pomáhat. Na místní úrovni jsou přesně rozděleny kompetence a dochází ke spolupráci jednotlivých organizací na vyšší úrovni. Specializovaná pracoviště (intervenční centra) působí jako koordinátor interdisciplinární spolupráce na místní úrovni a zároveň jako poradna pro osoby ohrožené domácím násilím.

Je velmi důležité, že systém mezioborové spolupráce je koordinován, organizace vycházejí ze společné metodiky a mají vytvořen postup jak pro jednotlivé organizace, tak pro interdisciplinární tým. Prostřednictvím výcviků, školení a používání nových nástrojů se

zvyšuje kvalifikovanost pracovníků, kteří získají potřebné znalosti a nové dovednosti v oblasti komunikace s ohroženou i s násilnou osobou, budou schopni domácí násilí rozpoznat, a dokáží kvalifikovaně doporučit další služby. (Šedivá a kol., 2007)

4.2 Organizace interdisciplinárního týmu

Při řešení případů domácího násilí nemají jednotlivé instituce stejné kompetence a možnosti. Pro začlenění do interdisciplinárního týmu (dále IDT) se dělí na **nezbytné, vhodné a volně spolupracující**. K **nezbytným náleží organizace represivní** - Policie ČR, obecní policie, přestupková oddělení na úradech, **pomáhající** - intervenční centrum, krizové centrum, manželská poradna, azylový dům, praktičtí lékaři, specialisté, nemocnice, záchranná služba. **Tyto organizace jsou prvním kontaktem s ohroženými osobami. K organizacím vhodným** (neposkytují pomoc ohroženým osobám přímo) náleží orgány obecní a krajské samosprávy, např. oddělení prevence kriminality, sociální odbory apod.

K organizacím volně spolupracujícím (jsou to organizace, které s domácím násilím mohou přijít do kontaktu) patří Probační a mediační služba, výchovná zařízení, domovy důchodců, média apod. (Šedivá a kol., 2007)

Spolupráce výše uvedených organizací je důležitá a nejen těch, které jsou ze zákona povinny předávat informace, ale i organizací, které působí v daném regionu a mohou být pomocníky pro ohrožené osoby na poli prevence proti domácímu násilí.

4.3 Možnosti prevence domácího násilí na seniorech

Domácímu násilí, podobně jako jiným negativním jevům, je lépe předcházet a snižovat nebezpečí vzniku násilí. Prevence v sociální práci je podle Matouška „*soubor opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání, a to zejména těm typům selhání, které ohrožují základní hodnoty společnosti.*“ (Matoušek, 2008, s. 154)

Domácí násilí na seniorech by nemělo být přehlíženo, tolerováno a považováno za běžné. V rámci předcházení násilí je v první řadě důležité tento jev popsat a seznámit s ním co nejširší populaci. Informovat tak o problematice týraných seniorů, o místech pomoci, o provázanosti systému pomoci ohroženým osobám. Informovat seniory o této problematice ze strany lékařů, pracovníků zdravotnických a sociálních zařízení, sociálních pracovníků městských a obecních úřadů. Tímto by se měla zabývat **primární prevence**. (Ševčík, 2011) Pokud již k domácímu násilí dochází, mluvíme o **sekundární prevenci**. U této prevence je podstatné včas odhalit násilné chování a zamezit dalšímu pokračování. Pomoc

obětem domácího násilí je poskytována formou sociálních služeb, mezi které patří krizová intervence, sociálně-právní poradenství, právní poradenství intervenčních center, služby linek důvěry (např. Senior telefon, Dona linka) ale i pomoc policie. V případě seniorů, kteří jsou týráni a nevyhledají pomoc sami, nebo při podezření domácího násilí (např. při oznámení jinými osobami) poskytují pomoc terénní služby pro seniory. V případech, kdy týraný senior nemá žádnou podporu svého okolí, je zde úlohou pracovníků pomáhajících profesí provést seniora od začátku až do konce řešením této situace (jedná se podporu, pomoc se zprostředkováním navazujících služeb a doprovodu na policii, k soudu atd.).

(Kosařová, 2013) **Terciární prevence** usiluje o zmírnění nepříznivých následků domácího násilí. Snaží se o možnost návratu postižených osob (osob ohrožených, ale i násilných) do „normálního“ života. V rámci terciární prevence u domácího násilí na seniorech (pokud se musí senior umístit mimo rodinu) je možné využít zajištění bydlení v azylovém domě nebo v ústavu sociální péče. (Ševčík, 2011)

Aby byla pomoc ohroženým osobám účinná, je nutná činnost dalších organizací, které navazují na vykazání Policií ČR. Tuto činnost upravuje §60a zákona 108/2006 Sb., v platném znění a svěřuje jí do kompetence intervenčních center, které jsou iniciátorem a koordinátorem setkávání zástupců těchto institucí. V případech domácího násilí na seniorech je zásadní, aby si samotný senior uvědomil protiprávnost a nepřijatelnost násilného chování i když je to ze strany rodinných příslušníků. Proto je velmi důležitá informovanost seniorů o jejich právech ze všech stran pomáhajících profesí. Nutné je také prohlubovat v široké veřejnosti povědomí o domácím násilí a týraní seniorů včetně dostupné pomoci.

Vzhledem k tomu, že je tato práce zaměřena na charakteristiku systému prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje uvádím organizace, které poskytují pomoc v těchto krajích.

V Královéhradeckém kraji je to intervenční centrum v Hradci Králové, které poskytuje podporu, poradenství a provázení lidem ohroženým domácím násilím a jejich blízkým, Rada seniorů ČR Hradec Králové – sociální poradna, NOMIA – Hradec Králové.

V Pardubickém kraji je to intervenční centrum Pardubice SKP – Centrum, o.p.s. (detašovaná pracoviště má toto intervenční centrum v České Třebové, Hlinsku, Králikách a Svitavách), Bílý kruh bezpečí Pardubice, Krizové centrum Chrudim.

5. Výzkumná část

5.1 Hlavní cíl výzkumu a výzkumné dílčí cíle

Hlavním cílem výzkumu je charakteristika systému prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje. K dosažení cíle výzkumu jsem hlavní cíl formulovala do výzkumných dílčích cílů a následně jsem si vytvořila tazatelské otázky.

Dílčí cíle:

DC 1

Zjistit, jaká pomoc je poskytována seniorům, ohroženým domácím násilím, v jednotlivých organizacích

DC 2

Zjistit, zda je poskytovaná pomoc (zajištění jednotlivých služeb) dostupná pro všechny seniory

DC 3

Zjistit, jaká činí organizace preventivní opatření, na zmírnění problematiky domácího násilí na seniorech

DC 4

Zjistit, jak probíhá Interdisciplinární spolupráce organizací při řešení případů domácího násilí na seniorech

5.2 Zvolená výzkumná strategie

Vzhledem k charakteru mé práce jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Informace, které jsem chtěla získat byly omezené počtem organizací v dané lokalitě a tím také menším počtem respondentů.

Neexistuje jednoznačná definice kvalitativního přístupu. Každá definice zdůrazňuje jiný znak kvalitativního výzkumu a tím ho také odlišuje. Dle Švaříčka (2007, s. 17) je kvalitativní přístup *„proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní*

výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

Nejčastěji používanou metodou v kvalitativním výzkumu je rozhovor. Používá se také označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), který můžeme rozdělit na polostrukturovaný rozhovor (kde je předem připravený seznam otázek) a nestrukturovaný (narativní) rozhovor, většinou založený na jedné připravené otázce. Hloubkový rozhovor se skládá z výběru metody, přípravy rozhovoru, samotného rozhovoru, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy získaných dat a interpretace výsledků výzkumu. Rozhovor trvá většinou hodinu až hodinu a půl a je veden pomocí hlavních, navazujících a pátracích otázek, (Švaříček, 2007) Hloubkový rozhovor je založen na spolupráci tazatele a respondenta, ale nejedná se o rovnocenný vztah (Johnson in Švaříček, 2007).

Ke sběru dat jsem použila metodu polostrukturovaného rozhovoru, který vychází z předem připraveného souboru otázek. Otázky jsem volila tak, aby se shodovaly s dílčími výzkumnými cíli a hlavním cílem výzkumu. Podklady pro tvorbu otázek jsem čerpala z odborné literatury. Měla jsem sice předem připravený soubor otázek, ale během rozhovoru jsem mohla měnit pořadí otázek a tvořit i nové otázky dle vývoje rozhovoru.

5.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka 1: Transformační tabulka

Hlavní cíl	Dílčí cíl	Výzkumná technika	Tazatelské otázky
<p>Charakteristika systému prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje</p>	<p>DC 1 Zjistit, jaká pomoc je poskytována seniorům, ohroženým domácím násilím, v jednotlivých organizacích</p>	<p>kvalitativní interview</p>	<p>TO 1: Jakými hlavními právními normami se řídí Vaše činnost při řešení problematiky domácího násilí na seniorech?</p>
			<p>TO 2 : Jakou pomoc u Vás tyto oběti domácího násilí hledají, co nejvíce potřebují?</p>
			<p>TO 3: Jak probíhá první kontakt s klientem?</p>
			<p>TO 4: Jaké jsou Vaše možnosti při pomáhání seniorům ohroženým domácím násilím, kde pomoc začíná a kde končí?</p>
			<p>TO 5: Poskytujete těmto osobám nadstandardní služby, které nejsou součástí Vaší práce?</p>
	<p>DC 2 Zjistit, zda je poskytovaná pomoc (zajištění jednotlivých služeb) dostupná pro všechny seniory</p>	<p>kvalitativní interview</p>	<p>TO 6: Je nějaký typ služby, určené pro týrané seniory, která podle Vás chybí?</p>

			TO 7: Jak hodnotíte dostupnost služeb pro ohrožené seniory?
DC 3 Zjistit, jaké činí organizace preventivní opatření, na zmírnění problematiky domácího násilí na seniorech	kvalitativní interview	TO 8: Co je pro Vás důležité v oblasti prevence domácího násilí na seniorech?	
		TO 9: Pořádáte nějaké preventivní programy se zaměřením na domácí násilí páchané na seniorech?	
		TO 10: S kým spolupracujete v rámci preventivních aktivit zaměřených na seniory?	
		TO 11: S kým spolupracujete v rámci IDS, při řešení případů domácího násilí na seniorech?	
DC 4 Zjistit, jak probíhá interdisciplinární spolupráce organizací při řešení případů domácího násilí na seniorech	kvalitativní interview	TO 12: Jakou formu má tato spolupráce?	
		TO 13: V čem vidíte přínos této spolupráce pro všechny subjekty?	
		TO 14: Domníváte se, že v současném systému této spolupráce jsou někde slabá místa?	

5.4 Zdůvodnění volby výzkumného souboru

Podle Flicka (in Hendl, 2005) se při rozhodování o výběru výzkumného souboru (vzorkování) v kvalitativním výzkumu vychází ze tří různých rovin. Při výzkumu, který je vedený pomocí rozhovoru je nutné si určit, se kterými osobami povedeme rozhovor, dále které rozhovory si vybereme ke zpracování a který výzkumný materiál budeme prezentovat.

Patton (in Hendl, 2005) charakterizuje několik variant vzorkování v kvalitativním výzkumu. Například náhodný výběr nebo účelový (záměrný výběr). Já jsem si pro svůj výzkum vybrala záměrný výběr informantů, protože jsem pro dosažení cíle výzkumu, charakterizovat systém pomoci a prevence domácího násilí na seniorech, musela oslovit pracovníky těch organizací, které se tímto fenoménem zabývají. Oslovila jsem organizace zabývající se problematikou domácího násilí v Pardubicích, Hradci Králové a Chrudimi, mluvčí Policie ČR v Trutnově, Občanskou poradnu v Náchodě, regionální koordinátorku Probační a mediační služby ČR v Hradci Králové a vedoucího oddělení prevence kriminality Městské policie Hradec Králové. Pro výzkum jsem získala pět informantů, které jsem zaznamenala do následující tabulky.

Tabulka 2: Informant/ka

informant/ka	pohlaví	profese	vzdělání	délka zaměstnání
I1	žena	Sociální pracovník IC	VOŠ - sociálně – právní obor	Přes 3 roky
I2	žena	Případová manažerka BKB	VŠ – Mgr. Sociální práce, Pětiletá rodinná systemická terapie	4,5 roku
I3	žena	Sociální pracovník IC	VŠ – Mgr. Sociální práce	3 roky
I4	žena	Regionální koordinátorka PMS ČR	VŠ – Mgr. Sociální práce	5 roků

15	muž	Vedoucí oddělení prevence kriminality + koordinátor pro oblast obětí trestných činů MP HK	VŠ – Bakalářský obor	10 roků
-----------	-----	--	-------------------------	---------

5.5 Organizace a průběh výzkumu

Výzkumné šetření, které bylo zaměřeno na charakteristiku systému prevence a pomoci domácího násilí na seniorech v Královéhradeckém a Pardubickém kraji, jsem prováděla v období dubna – června 2016. Zaměřila jsem se na organizace a instituce, které poskytují pomoc a poradenství seniorům, na kterých je páčáno domácí násilí. Začátkem dubna jsem nejprve e-mailem oslovila vedoucí pracovníky intervenčních center v Pardubicích (SKP-Centrum, o.p.s.), v Hradci Králové (intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím), dále Občanskou poradnu v Chrudimi a Bílý kruh bezpečí v Pardubicích (Poradna BKB Pardubice). Již v e-mailu jsem požádala o umožnění výzkumu na téma mé bakalářské práce. Občanská poradna v Chrudimi mi žádost o výzkum zamítla z důvodu velké vytíženosti pracovníků. S ostatními organizacemi jsme se domluvily na schůzce. V květnu jsem telefonicky oslovila Občanskou poradnu v Náchodě a mluvčí Policie v Trutnově, kde jsem se dozvěděla, že se s touto problematikou domácího násilí na seniorech nesetkávají. Začátkem června jsem si domluvila schůzku s regionální koordinátorkou projektu „Proč zrovna já?“ z Probační a mediační služby v Hradci Králové a vedoucím oddělení prevence kriminality Městské policie v Hradci Králové.

S informanty jsme se setkávali na jejich pracovišti, většinou v jejich kanceláři. Rozhovory probíhaly vždy v předem dohodnutém termínu. Protože předpokládaná délka rozhovoru byla 40 – 60 minut rozhodla jsem se použít nahrávací zařízení (diktafon). Před každým rozhovorem jsem se informantům představila, vysvětlila jsem téma bakalářské práce a hlavní cíl mého výzkumu. Zeptala jsem se, zda můžu rozhovor nahrávat a požádala jsem o souhlas k nahrávání. Všichni oslovení informanti s nahráváním souhlasili. Nad rámec otázek z transformační tabulky jsem se informantů ptala na dosažené vzdělání a délku zaměstnání v organizaci. Rozhovory nahrané na diktafon jsem následně přepsala pomocí

techniky doslovné transkripce. Jedná se o techniku vyžadující mnoho času, kdy se namluvený rozhovor na diktafon převádí do písemné podoby. (Hendl, 2005)

5.6 Analýza získaných dat

Získané rozhovory, nahrané na diktafon, byly přepsány pomocí doslovné transkripce. Po zpracování rozhovorů do písemné podoby jsem text rozčlenila do jednotlivých úseků. Jak uvádí Huberman a Miles (in Hendl, 2005) text pročítáme pozorně a zjišťujeme, zda se jedná o segment, který je významný pro cíl výzkumu. Po segmentaci textu byly k jednotlivým jednotkám připsány kódy. „*Kód je symbol přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo kategorizuje.*“ (Hendl, 2005, s. 228)

Za podpory kódování jsem vyhledávala odpovědi na jednotlivé výzkumné dílčí cíle.

5.7 Reflexe etických rizik výzkumu a rizik zvolené výzkumné strategie z hlediska validity výzkumu

Za riziko výzkumu jsem považovala, že nenajdu dostatečný počet informantů, kteří se mnou na mém výzkumu budou chtít spolupracovat. Pro dodržení etických pravidel výzkumu, jsem všechny informanty před začátkem rozhovoru informovala, že poskytnuté údaje budou použity výhradně do mé bakalářské práce. Zároveň jsem získala souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon.

6. Analýza a interpretace dat

Tato kapitola je zaměřena na analýzu a interpretaci dat, které jsem získala z rozhovorů s informanty.

Cílem práce je charakterizovat systém prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje. Tento hlavní cíl jsem zkoumala pomocí čtyř dílčích cílů, které jsem transformovala do čtrnácti tazatelských otázek. Odpovědi jednotlivých informantů jsem citovala, kód informanta je uveden za citací.

6.1 DC 1 – Zjistit, jaká pomoc je poskytována, seniorům, ohroženým domácím násilím, v jednotlivých organizacích

Ke zjištění dílčího cíle 1 byly použity tazatelské otázky č. 1 – 5. Těmito otázkami jsem zjišťovala právní normy, kterými se řídí jednotlivé organizace při řešení domácího násilí na seniorech, jakou pomoc tyto oběti domácího násilí nejvíce vyhledávají, první kontakt pracovníků s klientem, možnosti jednotlivých organizací při pomáhání seniorům ohrožených domácím násilím a poskytování nadstandardních služeb.

Na otázku, **kterými právními normami se řídí jednotlivé organizace při řešení problematiky domácího násilí na seniorech**, uváděli informanti zákon o sociálních službách §60a, podpůrné zákony z kterých vycházejí, když poskytují sociálně-právní poradenství, občanský zákoník, zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o obětech trestných činů, zákon na ochranu před domácím násilím, zákon o obecní policii, o Policii ČR, trestní zákoník.

„No tak jedeme klasicky jakoby ty...právní oblasti sociální služby. My tady máme k dispozici i právničku, která vlastně poskytuje nějaké sociální poradenství, takže ta zabředává i do složitějších věcí, než my. Ale samozřejmě my jsme schopny i sepisovat s těma klientama, a třeba hlavně pro ty seniory, tam se jako píše jednak zákaz styku, ale taky jsme psaly žaloby na vyklizení bytů, třeba a podobně. Tam ten rozsah je větší, ale základ je pro všechny sociální služby stejnej.“ (I1)

Další z informantů uváděli: *„Řídíme se platnými právními normami, a pro nás je úplně, jakoby nejčastější ten zákon o obětech, jsme pro oběti, svědky a pozůstalý, takže ten zákon o obětech 45 z roku 2013. Ale nemůžu říct, že jenom tenhle, ale ten je takový stěžejní pro ty oběti a jejich práva.“ (I2)* Určitě to je trestní zákoník, občanský zákoník, zákon o domácím násilí, zákon o obětech trestných činů, zákon o obecní policii, o Policii ČR, ona ta problematika je hodně široká a potkává se legislativně ve více zákonech.“ (I5) Pracujem podle zákona o sociálních

službách, podle paragrafu šedesát á, jsme intervenční centrum vlastně, takže to je hlavní norma, kterou se řídíme a pak řada dalších podpůrných norem z kterých vycházíme, když pomáháme poskytovat právní poradenství, sociálně právní poradenství, pomáháme sepisovat návrhy, který jsou potřeba, takže zákon o zvláštních řízeních soudních, občanský zákoník samozřejmě nemůžeme vynechat, zákon na ochranu před domácím násilím. “(I3)

Informantky č. 1 a 3 uvedly, že hlavní právní normou při řešení problematiky domácího násilí na seniorech je zákon o sociálních službách §60a a podpůrné zákony (zákon o zvláštních řízeních soudních, občanský zákoník, zákon na ochranu před domácím násilím), které používají při uplatňování práv klientů. **Dle informantek č. 2 a 4** je stěžejním zákonem této problematiky zákon o obětech trestných činů a **informant č. 5** uvádí s výjimkou zákona o sociálních službách, všechny již zmíněné zákony a navíc zákon o Městské policii a Policii ČR.

Na otázku, **jakou pomoc nejvíce vyhledávají senioři, kteří jsou oběťmi domácího násilí** informanti uváděli například: „*Nejčastěji je to taková nějaká psychická opora, že je někdo vyslechne, že samozřejmě někdo jim věří, že se to u nich děje, to je pro ně nesmírně důležité. ...Potom záleží na situaci, sepisujeme předběžný opatření k soudu, který navazují na vykazání, je to ohledně toho zákazu styku, který de vlastně nejdřív na měsíc po těch deseti dnech a pak se dá znova prodloužit maximálně až na dobu půl roku, potom sepisujeme třeba ty žaloby na vyklizení bytu, rozvody se u seniorů moc nekonají, ...vlastně jakoby často i to právní poradenství, protože jsou případy, že se kvůli třeba těm svejm potomkům, pokavad se jedná o mezigenerační násilí, dostanou do dluhových problémů, že třeba chtěj pomoc, a ve finále pak to překročí nějakou únosnou mez. Psychologický poradenství, který máme zdarma, senioři vyhledávají méně, je to pro ně tak trošku tabu.*“ (I1) „*Bud' se poskytuje nějaká, jakoby psychosociální podpora, ne úplně pomoc, protože my tady nemáme psychoterapeuty, máme jen nasmlouvané psychoterapeuty, ale probační úřednice je posílají dál.*“ (I4)

Informanti ve shodě uváděli, že nejvíce seniory vyhledávaná pomoc je psychosociální podpora a právní poradenství. Spíše potřebují být v kontaktu s někým jiným a mluvit o tom, co se jim děje. Většinou toto řeší po telefonu, využívají seniorské linky. Sami přicházejí málokdy, z důvodu studu, protože většinou je týrá nějaký rodinný příslušník, blízký člověk. Nebo také záleží na tom, jaký je věk seniora. Např. 65- letý senior je schopný tento problém řešit, ale u 80- letého seniora většinou probíhá pouze kontakt po

telefonu. „ Nezažila jsem, jak dělám doprovody na Policii pro ty oběti, když jdou dávat trestní oznámení, že by se my za 4,5 roku stalo, že by senior přišel a šla bych s ním podat trestní oznámení. Většinou je to skryté a většinou si o tom potřebují popovídat a stydí se za to, protože to většinou dělá někdo z rodiny, nějaký rodinný příslušník a oni mají takový ty pocity, výčitky to je přece moje dítě, moje vnučka, vždyť já jsem je vychoval, je to moje krev. Je tam hodně stud. Hodně často, když se k těm klientům člověk dostane, většinou je to hodně po telefonu, v poradně málokdy, že by přišli a vyšli z anonymity.“ (I2) „Starší generace není zvyklá, jako mluvit o soukromých věcech, to souvisí s nějakým historickým vývojem, mnohem větší stud tam je.“ (I3)

Navazující otázka zkoumala, jaké jsou **možnosti pracovníků v jednotlivých organizacích při pomáhání seniorům ohrožených domácím násilím, kde jejich pomoc začíná a kde končí**. Odpovědi informantů přinesly různé možnosti pomoci, dle charakteru pomáhajících organizací. Od rozhovoru po telefonu, kde se již ohroženým seniorům můžou nabídnout různé varianty pomoci, sociálně-právní poradenství, krizovou intervenci, podpůrnou psychoterapii, sepsání návrhu na předběžné opatření ať již v návaznosti na vykázaní nebo bez něj, žalobu na vyklizení bytu, sepsání újmy ať už materiální nebo nemateriální, doprovod na Policii, pokud by chtěli podat trestní oznámení a možnost být tam s nimi celou dobu v roli důvěrníka a potom i následné provázení celým průběhem trestního řízení. Předpokladem však je, že senior chce pomoci. Nelze pomáhat někomu, když pomoc nechce. „ Pomoc začíná tím, když se o tom dozvíme. Hlavně je důležité, že musí ten senior chtít tu pomoc. Když nám třeba soused zavolá, že si myslí, že se tam něco děje, tak v tomto případě jsem většinou spolupracovala s intervenčním centrem, protože mají možnost vyjet, my taky můžeme, ale oni to domácí násilí řeší s policií, takže využíváme také této spolupráce. Začínáme v podstatě tím, že klient řekne, ano já souhlasím s tím, že chci od Vás pomoci. Nemůžu pomáhat někomu, když tu pomoc nechce a říká to jenom to okolí.“(I2) Dle **informantky č. 4** jsou jejich možnosti pomoci omezené: „ V podstatě my máme možnost poskytovat informace v rámci toho trestního řízení, co je čeká u soudu, nebo co by se s tím dalo dělat, pokud je to typické domácí násilí, tak toho člověka vyslechneme, ale spolupracujeme také s intervenčním centrem, který jsou teda na to, jako by odborníci a přeposíláme je tam.“ **Informant č. 5** popsal pomoc odlišně, což vychází z jeho profese, kdy jejich pomoc začíná oznámením na tísňovou linku 156 nebo se k tomu případu dostanou, pokračuje úkony k zastavení násilí, zajištění bezpečnosti oběti, zajištění pachatele, první pomoci, pokud je třeba přivolává se záchranná služba a následně se celá

věc předává PČR. Pokud situace není takto vyhocená, tak se obě strany jak pachatel tak i oběť, poučí, čeho se dopouští. Oběť se informuje, jaká má práva a možnosti kam se může obrátit. Zároveň se nabízí zprostředkování i jiné pomoci, např. na Probační a mediační službě, na psychologickém pracovišti, právní poradenství. *„Víme, že domácí násilí, obzvláště na seniorech je citlivá záležitost. Nabízíme zprostředkování, říkáme, že máme spolupráci se všemi subjekty, které to tady v Hradci řeší, takže jim můžeme nabídnout jednak samozřejmě asistenci třeba intervenčního centra, můžeme je předobjednat, pokud mají třeba pocit, že už jsme navázali nějaký kontakt, protože kdy ž tomu člověku pomůžete teď hned v tudle chvíli, tak už pro ně nejste cizí. Když jim řeknete, můžu to zařídit takhle, můžu vás tam objednat nebo výjimečně doprovodit, když je to něco citlivého nebo nepříjemného, zvláště u těch seniorů víme, že by již potom nesebrali odvalu, tak to nabízíme. Nabízíme jim přes Probační a mediační službu všechny další možnosti včetně třeba průvodce trestním řízením, protože spousta lidí si chce třeba rozmyslet, chce vědět, co se vlastně stalo, protože to neumí identifikovat. Ví, že se stalo něco špatného, ale neví, jak je to třeba v tý rovině zákona, neví, jaký maj možnosti a pokud se ty lidi nemůžou rozhodnout, nemají dostatek informací, tak se nemůžou rozhodnout relevantně. To je jedna z věcí, kterou já vnímám, jako velmi důležitou.“ (I5)*

Další z odpovědí byla, že možnosti pomoci jsou, ale právě u seniorů je pomoc velmi komplikovaná, protože je velmi těžké se k těmto osobám dostat. *„Třeba náká další služba, pečovatelské služby často, mají pocit, že v domácnosti se něco děje, zejména když se jedná o seniora, který je prostě nějakým způsobem nemohoucí, v některých oblastech života, jako nějaký pečovatel té rodiny se stará, tak tam může docházet k nějakému podezření, ale je velmi těžké se k tomu člověku dostat a vůbec když jste na někom závislí, že o vás někdo pečuje, tak vůbec vyjádřit to, že by vám zároveň ubližoval. Jsou to kauzy, který jsou nesmírně těžký pro to okolí, který to vnímá, ale má dost sevřené ruce v tom něco udělat, protože na to nejsou důkazy a ten člověk sám o tom nehovoří. Tak to sou takový nejtěžší případy, co bych řekla v tý seniorský problematice, jak se k tomu člověku dostat.“ (I3)*

Na otázku, **jak probíhá první kontakt s klientem**, informanti odpovídali, že pokud jde o vykázaní agresora policií, tak volají první oni a nabízejí oběti domácího násilí pomoc. Vysvětlují, proč volají, kdo je kontaktoval, představí službu a nabízí možnost schůzky nebo i návštěvu v domácnosti, dále už je na klientovi, zda se na schůzku dostaví. Pokud volá senior sám, tak je možnost domluvit si schůzku nebo si pouze povídají po telefonu.

„Tak záleží samozřejmě, jestli to jde z toho vykázání nebo ten klient volá sám a chce po nás nákou schůzku. Když to jde z toho vykázání, tak my voláme, jako první tomu klientovi, nabízíme naše služby. Vysvětlujeme co to intervenční centrum vůbec je, řekneme, že ty služby jsou zdarma, že vlastně tam máme ty osobní údaje už od té policie, aby věděli, že my to vlastně musíme mít u sebe a zároveň, aby si nemysleli, že to získáváme nákou nepatřičnou formou a nabídneme jim vlastně tu možnost té schůzky. Pak záleží na tom klientovi jestli bude souhlasit. U těch seniorů samozřejmě nabízíme i tu možnost, jako že přijedeme za nim domů. Pokažd' volá sám, tak zase se domlouváme na náké schůzce. Nejdřív se ptáme, jestli se jedná opravdu o domácí násilí, né tímhle smyslem, ale jako aby nám alespoň nastínili nákej problém. Protože hnát sem někoho jen tak, je lepší předat kontakt někam jinam. Takže si domlouváme schůzku buď v těchle prostorách nebo na detašovaných pracovištích, nebo i jako u nás Policie nabízí prostory na obvodních odděleních, nebo zase potom přímo u nich doma. Tam v těch nízkoprahovejch kontaktech je to problém u nich doma, protože se tam většinou vyskytuje násilník. A to my zase nemůžeme v rámci naší bezpečnosti. Nejlepší je schůzka na neutrální půdě.“ (I1) „Když dostanu kontakt, že můžu zavolat, tak si povídáme po telefonu. Dost často to skončí, že řeknou, že více nechtějí a nechtějí ani, abych tam jela, že by mně tam někdo viděl a bylo by to ještě horší, a že to vlastně až tak hrozné není a že už to vydržej. Je to u těch seniorů osmdesátiletých, co jsou zavřeny v domku a nejdál vyjdou na dvorek, ale takový pětadesátiletý senior, ten třeba i přijde sám. Je velký rozdíl mezi seniory.“ (I2)

Posledním tématem tohoto dílčího cíle byla otázka, zda **poskytují organizace, seniorům ohroženým násilím, nadstandardní služby, které nejsou součástí jejich práce.**

Informantky č. 1 a 3 odpověděly, že v případě potřeby vyjždí za seniory do terénu. Většinou se s nimi schází na neutrální půdě. „No to je právě možná to vyjždění k seniorům, že můžeme vyjet až k nim domů. Je to i o tom, že v podstatě, no já bych to ani nenazvala nadstandardní službou. Je to spíš jakoby, když je někdo v těžké situaci, tak my se samozřejmě neváháme domluvit s Policií, která třeba i toho člověka přiveze, když nemůžeme k němu domů. Prostě většinou sou ochotní, takže nám v tomhle vyjdou vstříc, nebo se na něj zajdou podívat, když je potřeba. Je to o domluvě. Vycházíme z lidského hlediska, snažíme se, co nejvíce vyjít potřebám seniorů.“ (I1)

Informantka č. 2 uvedla, jako nadstandardní službu poskytování peněz z různých Nadačních fondů (Nadační fond Filipa Venclíka, Nadační fond pana Janečka, fond přímo

pro seniory). „Máme přímo pro seniory jeden fond, kde máme taky možnost finanční podpory. Tam jsou různé pilíře, například od vylomeného zámku, vykradeného bytu, kdy můžeme zakoupit, teď dávám příklad, až do částky pěti tisíc, nový zámek. Pro ty starý lidi je to kolikrát velká částka. Potom třeba, když se ocitnou v nějaké nouzi. Jsou tam různé možnosti a to je pro seniory od šedesáti pěti let. Tam je podmínka šedesát pět let.“(12)

Shrnutí dílčího cíle 1

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že pomoc poskytovaná seniorům ohrožených domácím násilím se různí dle kompetencí a možností jednotlivých organizací. Jejich činnost se řídí určitými právními normami. U dvou organizací je stěžejní zákon o sociálních službách §60a, dále zákon na ochranu před domácím násilím a další podpůrné zákony, kterými se řídí při poskytování sociálně-právního poradenství, hlavně při sepsování žádostí o předběžné opatření na vykázaní a žalob na vyklizení bytu. Dvě informantky uváděly, jako nejdůležitější právní normu se kterou pracují, zákon o obětech trestných činů. Další z informantů uvádí, jako podstatný, zákon na ochranu před domácím násilím a zákon o Městské policii a Policii ČR.

V otázce, jakou pomoc týraní senioři nejvíce vyhledávají, se informanti shodli na psychické podpoře a naslouchání. Většinou se za to, co se jim děje stydí a nechtějí svou situaci řešit otevřeně. Z anonymity vychází většinou, až když celá situace přesáhne únosnou hranici (jsou již třeba ohroženi na životě nebo se dostanou do špatné finanční situace).

Na možnosti pomáhání seniorům ohroženým domácím násilím se odpovědi lišily. Tato odlišnost odpovědí opět vyplývá z kompetencí a činnosti jednotlivých organizací. Informanti jmenovali různé možnosti pomoci od rozhovoru po telefonu, sociálně-právní poradenství, doprovod na policii a k soudu, policejní intervenci, poskytování informací o průběhu trestního řízení. Informanti shodně uváděli, že předpokladem pomáhání je, že senior chce pomoci.

Ohroženého seniora většinou kontaktuje telefonicky pracovník pomáhající organizace, na základě oznámení, kdy mu vysvětluje, proč volá a nabízí mu možnosti pomoci. Pokud volá senior sám, pracovník s ním rozebere jeho situaci a nabídne mu možnost schůzky.

Na dotaz, zda organizace poskytují nadstandardní služby, dvě informantky odpověděly, že se snaží vyjít co nejvíce potřebám seniorů a v případě nutnosti za nimi vyjíždí do

domácností. Další informantka uvedla jako nadstandardní službu možnost finanční podpory z různých Nadačních fondů.

6.2 DC 2 - Zjistit, zda je poskytovaná pomoc (zajištění jednotlivých služeb) dostupná pro všechny seniory

Ke zjištění tohoto cíle byly použity tazatelské otázky č. 6 – 7. Těmito otázkami jsem zjišťovala, který typ služby pro seniory ohrožené domácím násilím chybí a jak pracovníci jednotlivých organizací hodnotí dostupnost služeb pro tyto seniory.

Informantka č. 1 uvedla, že nechybí žádný typ služby pro tyto seniory, ale jako problém vidí dostupnost těchto služeb: „*No...já si nemyslím, že by vyloženě něco chybělo. Já si myslím, že ta pomoc tam je. Spíše je pro ně obtížné se k té pomoci dostat.*“ **Informantka č. 2** na otázku, zda je nějaký typ služby, který chybí, odpověděla: „*Asi ne. Spíše se o tom musí mluvit. Prevence je snad také dostatek, ale stejně u těch osmdesátiletých lidí nikdo neodbourá, to v čem byli vychováni. Že nebyli vychováni, tak otevřeně, tak aby se nestyděli za to, že je jejich děti okrádají. Každý potřebuje něco jiného, ale co je společné pro všechny, že o tom potřebují mluvit. Mít na ně více času a trpělivosti u těch starších lidí obzvlášť. To co domluvíte s mladším člověkem za jednu hodinu nebo dvě, tak u seniora to trvá dvakrát tak déle.*“ Na následnou otázku o dostupnosti služeb říká: „*Myslím si, že dostupné jsou intervenční centra, která vyjíždí, ty nemají problém. Mě přijde, že dostupnost je, že jde jenom o to se o těch organizacích dovědět. Je otázka jestli ten senior má přístup k internetu. Snažíme se, aby se letáčky o těchto službách dostaly k lékařům v nemocnicích, do privátních ambulancí, když tam ty senioři chodí, tak aby to pro ně bylo dostupné. Nebo na úřadech, aby i ti úředníci, kteří jsou v kontaktu s tím starým člověkem, tak aby uměli poradit, kde jsou nějaké organizace, ve zdravotnickém zařízení, když už je senior hospitalizovaný z jakéhokoliv důvodu, aby uměli poradit. Například sestry, aby si s nimi o tom uměly popovídat a našly si na ně čas. Mít o tom všeobecný přehled i u těch pomáhajících profesí.*“ **(I2) Informanti 3,4, a 5** postrádají Azylové domy pro seniory a krizová lůžka pro lidi s vyšším věkem. „*Já si myslím, že potíží je v tom, a to si myslím, že je trošku díra v tom systému, což souvisí s demografickým vývojem populace v České republice, že není dostatek místa v domovech pro seniory a v dalších zařízeních, prostě v tom já vidím, jakoby díru.*“ **(I3)**

Shrnutí dílčího cíle 2

Tři informanti uvedli ve svých odpovědích, že chybí Azylové domy pro seniory a krizová lůžka pro lidi s vyšším věkem. Pokud nastane situace, že sám senior chce opustit domácnost, kde dochází k jeho týrání, tak není kam ho umístit, nebo to nejde dostatečně rychle. Další dvě informantky si nemyslí, že by nějaká služba chyběla, ale nejsou vždy dostupné, z hlediska informovanosti těchto seniorů.

6.3 DC 3 – Zjistit, jaké činí organizace preventivní opatření, na zmírnění problematiky domácího násilí na seniorech

Při naplňování dílčího cíle 3 byly informantům položeny tazatelské otázky 8 - 10.

Těmito otázkami jsem zjišťovala, co je pro pracovníky jednotlivých organizací důležité v oblasti prevence domácího násilí na seniorech, zda pořádají v rámci organizací preventivní programy se zaměřením na tuto problematiku a s kým v této oblasti spolupracují.

Většina informantů se shodla na tom, že v **oblasti prevence domácího násilí na seniorech je důležité** o tomto fenoménu mluvit, ať již formou přednášek přímo pro seniory, na rozpoznávání domácího násilí i k jeho předcházení, nebo osvětou dětí již od školek.

„Aby se o tom mluvilo, podle mně hodně, aby se za to senioři nestyděli, aby se dělaly přednášky postupně už od školek, škol a nebylo to tabu. Většinou se to děje uvnitř rodiny a nejde to ven, musí se o tom mluvit. I když mě přijde, jak to sleduji během těch čtyř roků, co jsem tady, tak, že poslední dva, tři roky je to intenzivnější, ty přednášky s těmi seniory. Chodí mi více nabídky, je to lepší.“ (I2) *„Určitě osvěta, aby se dozvěděli senioři, že se vůbec jedná o domácí násilí, že není normální, když je syn zavírá na noc do kůlny a tam musí spát, nebo že jim sebere všechny peníze z důchodu a jim nezbývá ani na to jídlo. Trvá to tak dlouho, že jim to nepřijde, jako týrání.“ (I1)*

U jedné z informantek je důležitá edukace zaměstnanců sociálních služeb a terénních pracovníků, kteří mají možnost dostat se do domácností seniorů: *„Vidím velký význam v tom, aby byli edukovaný pracovníci třeba pečovatelských služeb, který do těch domácností chodí nebo terénní sociální pracovníci obcí, aby věděli, jak si s tím poradit a aby, věděli hlavně kam se obrátit, jak v tom nebejt samy.“ (I3)* Za velmi důležité v oblasti prevence považuje také existenci linek pro seniory: *„Myslím si, že jako nesmírně důležitý*

jsou linky pro seniory, který existují. To si myslím, že je věc, kterou i ten člověk, který je ležící a nemůže se už nikam dopravit, tak ten telefon je po ruce. Existuje tady několik linek, jedna z nich je bezplatná.“ (I3)

V návaznosti na tuto otázku jsem pokládala otázky, **zda jednotlivé organizace pořádají nějaké preventivní programy zaměřené na domácí násilí na seniorech a s kým případně spolupracují.**

Informanti odpovídali, že tyto preventivní programy pořádají většinou formou přednášek, školení a seminářů, ať již pro samotné seniory nebo, jako osvětu pro širší veřejnost:

„Máme přednáškovou činnost, pořádají se přednášky třeba pro kluby seniorů, tak v rámci třeba Univerzity třetího věku, které pořádá tady Lékařská fakulta univerzity Karlovy. Máme vlastní projekt, sedmiletý, který se jmenuje Akademie seniorů, kdy nabízíme cyklus sedmi nebo deseti přednášek, různě to měníme, podle charakteru těch posluchačů a tam je přednáška k domácímu násilí, která je postavená na rozpoznávání týdle problematiky, na předcházení, když je to v nákejch začínajících fázích, ale i na konkrétní řešení a v podstatě jsou tam s náma všechny subjekty, který se na tom podílejí, takže my je vlastně těm posluchačům přednášíme a představujeme...máme takovou zkušenost, že když se něco děje, tak se ty lidi zpětně přihlášej a chtěj se pak poradit co dál. Takže tohle nám tady běží vlastně osmej rok.“(I5)

Dvě informantky odpověděly, že jejich organizace samy preventivní programy nepořádají, pouze ve spolupráci s jinými institucemi: *„My tady neděláme žádnou jakoby prevenci jenom ve spolupráci, právě oslovení těch seniorů v rámci nákých přednášek, nebo těch aktivit, ale že bychom přímo pro ně konkrétně něco dělali, tak to ne. My jsme státní instituce, která se musí řídit nákými zákony, ale nemáme na to ani kapacitu.“(I4)* *„Že bychom pořádali nějaké preventivní programy to nevím, ale teďka v náký době co jsem tady já, se nic takového nedělo. Existují, ale různé programy, ale řekla bych spíše, že je pořádají obecní nebo krajské úřady. Vím, že teďka budeme mít takovou akci, která se bude zaměřovat na edukaci těch pracovníků sociálních služeb, právě ve spojení s těmi seniory. Budeme se na ni podílet, ale pořádá ji krajský úřad.“ (I3)*

Na otázku případné spolupráce v rámci preventivních aktivit, informanti odpovídali, že spolupracují s intervenčním centrem, městskými úřady, s Krajským úřadem v Hradci Králové a v Pardubicích, s Bílým kruhem bezpečí v Pardubicích, s poradnou Nomia, která

sídlí v Hradci Králové, s kluby důchodců, pečovatelskými a ošetrovatelskými službami, s Městskou policií, Policií ČR, s Probační a mediační službou.

„To je různé. Takže to jsou tedy různé ty kluby těch seniorů, jsou to policisté, kteří si tam také řeknou to svoje, jak si zavolat pomoc, že sou různý jiný způsoby, těch nouzových tlačítek, a podobně. Jsou to pečovatelské, ošetrovatelské služby. Takže to spojíme ohledně té přednášky nebo spíš besedy, pozveme si odborníky, kteří pracují se seniory, každý tam řekne to svoje, jak je možné z jeho strany nabídnout tu pomoc.“ (I1) „Zase, tak jak sme v tom týmu pro ty oběti trestných činů, ať už je to domácí násilí nebo trestný čin, obecně, tak ano. Vlastně z těch subjektů, který tady v Hradci nesídlí, ale dojíždějí sem, třeba taky s Bílým kruhem bezpečí, nebo s typicky Hradeckou poradnou Nomia, která je centrem pro oběti trestné činnosti.“(I5)

Shrnutí dílčího cíle 3

Na otázky, které jsem pokládala, ke zjištění dílčího cíle 3, odpovídali informanti podobně. V oblasti prevence domácího násilí považují za velmi důležité o tomto problému se seniory mluvit, aby věděli, že se jedná o domácí násilí a dále pak nutnost informování veřejnosti o této problematice domácího násilí. Jedna z informantek uvedla, jako důležité, edukaci pracovníků pečovatelských služeb, domácí péče a sociálních terénních pracovníků, aby věděli, jak se v takové situaci zachovat a také existenci linek pro seniory.

Většina organizací pořádá preventivní programy se zaměřením na tuto problematiku formou školení, přednášek, seminářů ve vzájemné spolupráci s intervenčním centrem, městskými úřady, s Krajským úřadem v Hradci Králové a v Pardubicích, s Bílým kruhem bezpečí v Pardubicích, s poradnou Nomia, která sídlí v Hradci Králové, s kluby důchodců, pečovatelskými a ošetrovatelskými službami, s Městskou policií, Policií ČR, s Probační a mediační službou. Dvě informantky odpověděly, že jejich organizace nepořádají přímo preventivní programy s touto problematikou, ale podílejí se na těchto akcích.

6.4 DC 4 - Zjistit jak probíhá interdisciplinární spolupráce organizací, při řešení případů domácího násilí na seniorech

Tento poslední dílčí cíl byl zkoumán na základě tazatelských otázek č. 11 – 14. Otázkami jsem se dotazovala na spolupráci organizací v rámci IDS při řešení případů domácího násilí na seniorech, na formu této spolupráce, jaký přínos má tato spolupráce pro všechny zúčastněné subjekty a zda se informanti domnívají, že jsou v tomto systému spolupráce slabiny.

Všichni informanti se shodují v rámci IDS na spolupráci s Policií, jak s Městskou, tak i s Policií ČR. Někteří z informantů uváděli spolupráci s lékaři, psychology, se soudy, sociálními odbory Magistrátů a Městských úřadů, s Probační a mediační službou: „ Je to Policie, lékaři, soudy, sociální odbory, které také pomáhají, sice mají málo lidí, takže jim nezbyvá moc času na návštěvu domácností.“ (I1) „V Hradci to funguje jako velmi unikátně, tím že tady existuje tým, ve kterém jsou zastoupeny subjekty, který se tím zabývají. Je to Probační a mediační služba, Intervenční centrum, obě Policie, státní i Městská, sou tam poradny psychologický, právnícký, sou tam soudci, ale třeba i sociální služby, které pracují se seniorama, takže když se vlastně takhle něco stane, tak tím, že se mezi sebou známe, komunikujeme, tak máme možnost vzájemně jednotlivé případy konzultovat.“ (I5)

Jako formu této spolupráce uváděli informanti převážně průběžnou spolupráci, konzultace jednotlivých případů, pravidelné setkávání IDT, kde se řeší možnosti pomoci u těžších případů. „Přes e-maily, telefonáty, konzultace jednotlivých případů, průběžná spolupráce.“ (I1) „IDT vede intervenční centrum, dřív jsme se setkávali jednou za čtvrt roku, potom jednou za půl roku, teď tam probíhaly nějaké změny. Řeší se tam, jak koncepce, protože ta problematika se vyvíjí, tak si také sdělujeme, jak se mění naše možnosti.“ (I5)

Z odpovědí informantů jednoznačně vyplynulo, že přínosem interdisciplinární spolupráce je schopnost nabídnout obětem domácího násilí komplexní pomoc: „Každý dělá něco. Intervenční centrum je specializované na domácí násilí, my zase děláme širší škálu. Spíše vidím přínos v té spolupráci, že si můžeme vypomocet v některých věcech. Oni zase nedělají doprovody k soudu. Každý umí něco. Oni ti klienti nemají vždycky rádi, když jim cizí lidi participují na tom jejich případu Oni většinou inklinují k jednomu pracovníku, kterému věří a nechtějí to vykládat dalším třem.“ (I2) „Každý máme nějaké kompetence, pokavád se jedná opravdu o komplikované případy, tak tam bez další spolupráce nedáte nic

dohromady, protože Policie má nějaké kompetence, my máme nějaké kompetence, myslím si, že pouze ve spojení tady toho, se dá něco dělat. Není možné v tom být sám“(I3)

Na otázku, zda jsou **v současném systému této spolupráce slabá místa**, informanti odpovídali různě. „*Je to o lidech. Systém je nějak nastaven a funguje to. Vždycky všude najdete dobré a horší lidi. Někdo se více angažuje někdo méně.“(I2)* „*Je to nedostatek sociálních pracovníků. Je to všechno hrozně těžké skloubit. Mezery jsou, ale necítím se dostatečně kompetentní toto úplně soudit.“(I1)* „*Já si myslím, že je nastaven ten systém dobře.“ (I3)* „*Hrozně dlouho nám chyběla spolupráce se zdravotníkama jako takovejma, rezort zdravotnictví je neprůstřelný a Hradeckou nemocnici jsme chtěli oslovit, chtěli jsme, aby věděli, že tady tyhle subjekty existují, že existuje tahle problematika, že se můžou na někoho obracet, když budou někoho takového ošetřovat. Přednášeli jsme tam asi tisíckrát, nejdřív byl jakoby zájem a pak to celý usnulo. V tomhle vidím přínos od předloňského roku, kdy sami studenti medicíny přišli s projektem, který je nastaven na tuto problematiku. Ze strany institucionální není zájem, je zájem ze spoda.“ (I5)*

Shrnutí dílčího cíle 4

Posledním dílčím cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jak probíhá Interdisciplinární spolupráce organizací, které se podílejí na řešení případů domácího násilí na seniorech. Vzhledem k tomu, že jsem výzkumné šetření prováděla v předem vybraných organizacích, o kterých jsem věděla, že se problematikou domácího násilí zabývají, předpokládala jsem u tohoto dílčího cíle podobnost odpovědí jednotlivých informantů. Na dotaz spolupráce v rámci IDS odpovídali všichni jednoznačně s Policií a následně s lékaři, psychology, se soudy, sociálními odbory Magistrátů a Městských úřadů, s Probační a mediační službou s intervenčním centrem, které je ve většině případů koordinátorem této spolupráce. Na dotaz, jaký charakter má tato spolupráce, odpovídali informanti opět jednoznačně, že se jedná o průběžnou spolupráci, formou konzultací k jednotlivým případům, ať už osobními schůzkami nebo prostřednictvím e-mailů a telefonů. Dochází také k pravidelným setkáním IDT, kde se řeší možnosti pomoci u těžších případů. Přínosem této spolupráce je pro všechny informanty komplexní pomoc pro osoby ohrožené domácím násilím.

Na dotaz informantů, zda jsou v tomto systému spolupráce slabá místa, již odpovědi nebyly stejné. Dvě informantky odpověděly, že je tento systém nastaven dobře, jedna informantka odpověděla, že chybí sociální pracovníci, dalšímu z informantů chybí

spolupráce se zdravotníky a jedna z informantek uvedla, že je to vždy o lidech, jak moc se chtějí angažovat.

Diskuze a závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala domácímu násilí v pozdějších etapách života (násilí na seniorech). Hlavní cíl jsem zaměřila na charakteristiku systému prevence a pomoci domácího násilí na seniorech ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje.

Práce byla rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou. První část byla věnována teoretickým pojmům a definicím, které jsem čerpala z odborné literatury. Vymezila jsem pojmy domácí násilí, domácí násilí v pozdějších etapách života, jeho formy, znaky, příčiny, stárnutí a stáří. Popsala jsem právní úpravu domácího násilí, možnosti ochrany osob ohrožených domácím násilím, interdisciplinární spolupráci při řešení jednotlivých případů a možnosti prevence domácího násilí na seniorech. Výsledek výzkumu mi potvrdil, že teoretické ukotvení této práce se shoduje s částí výzkumnou.

Hlavní cíl výzkumu jsem formulovala do čtyř dílčích cílů a následně jsem si vytvořila tazatelské otázky. Na základě dat, které jsem získala, metodou polostrukturovaného rozhovoru, od pracovníků vybraných organizací, jsem zkoumala jednotlivé dílčí cíle a následně jsem dospěla k hlavnímu cíli. Vzhledem k charakteru mé práce jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Informace, které jsem potřebovala získat byly omezené počtem organizací a tím také menším počtem informantů. Díky vstřícnosti a profesionalitě jednotlivých pracovníků jsem získala dostatek informací, potřebných k výzkumu. Tuto výzkumnou strategii považuji za vhodně zvolenou.

Výzkumným šetřením ve vybraných organizacích Královéhradeckého a Pardubického kraje jsem zjistila, že pomoc poskytovaná seniorům ohroženým domácím násilím, je poskytována na základě kompetencí a možností jednotlivých organizací. Jejich činnost se řídí určitými právními normami. Dva stěžejní zákony jsou zákon o sociálních službách §60a a zákon na ochranu před domácím násilím. Možnosti pomoci vyplývají z typu organizace, zda je represivní (policie) nebo pomáhající (intervenční centra). Ohrožení senioři nejvíce vyhledávají telefonický kontakt, kde si můžou v anonymitě o všem popovídat. Jsou jim nabízeny i jiné možnosti pomoci: sociálně-právní poradenství, právní poradenství, krizová intervence, policejní intervence, doprovod na policii, k soudu ale i nadstandardní služby: v případě potřeby výjezd za seniorem do domácnosti nebo finanční podpora z různých nadačních fondů. Jedna ze sociálních služeb, která dle informantů chybí je nedostatek Azylových domů a krizová lůžka pro seniory, v případě, že je potřebné

seniora oddělit od násilníka. V oblasti prevence domácího násilí na seniorech pořádají organizace různé preventivní programy (školení, semináře) se zaměřením na tuto problematiku, ať už samy nebo ve spolupráci s jinými organizacemi. Přínosem pro všechny oslovené organizace je interdisciplinární spolupráce, která umožňuje komplexní pomoc ohroženým osobám. Jedná se o vzájemnou spolupráci mezi všemi subjekty, které se domácím násilím zabývají. Mezi tyto subjekty patří intervenční centra, Police ČR, MP ČR, PMS ČR, lékaři, psychologové, sociální odbory, pečovatelské služby i soudy. Spolupráce probíhá pravidelným setkáváním jednotlivých subjektů nebo formou konzultací, kde se řeší možnosti pomoci u těžších případů. Na základě výzkumu jsem dospěla ke zjištění, že systém prevence a pomoci domácího násilí na seniorech v Královéhradeckém i Pardubickém kraji je velmi dobře nastaven. Myslím si, že je to dáno i odborností a dovedností jednotlivých pomáhajících. Dalším námětem na výzkum by mohlo být statistické šetření domácího násilí na seniorech v telefonické krizové pomoci Senior telefon Život 90, DONA linka nebo krizová linka v návaznosti na formy násilí a typu pachatele.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 1. vyd. České Budějovice: Theia, 2011. 140 s. ISBN 978-80-904854-0-2.

ČEVELA, Rostislav, KALVACH, Zdeněk a ČELEDOVÁ, Libuše. *Sociální gerontologie: Úvod do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3901-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 446 s. ISBN: 9788073804619

DOHNALOVÁ, Simona, Právní rámec domácího násilí v České republice. In: ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

DUFKOVÁ, Ivana a ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005a. 52 s.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Překlad Jan Jařab. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace/Jan Hendl*. - Vyd. 1 - Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2

HOLMEROVÁ, Iva.; JURAŠKOVÁ, Božena.; ZIKMUNDOVÁ, Květa a kol. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: EV public relations, spol. s r. o. 2007.

HŘÍBALOVÁ, Marie: *Násilí na seniorech v českých rodinách. Analýza jeho příčin*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2008. 184 s. Diplomová práce. Vedoucí práce PhDr. Martin Cejp, CSc.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. přeprac. Praha: Portál, 2008, 154 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 203 s. ISBN 80-210-3345-2..

PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1990. 135 s. ISBN 80-201-0076-8.

PETŘÍKOVÁ, Anna a ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 92 s. Studijní texty pro distanční studium. ISBN 80-244-0879-1

RABUŠIC, Ladislav. *Česká společnost stárne*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 192 s. ISBN 80-210-1155-6.

ŠÝKOROVÁ, Dana. *Autonomie ve stáří: kapitoly z gerontosociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 284 s. ISBN 978-80-86429-62-5.

ŠEDIVÁ, Marie a VITOUŠOVÁ, Petra. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni: model Bílého kruhu bezpečí ověřený pilotním projektem v Ostravě v letech 2003-2004: pilotní projekt v Ostravě je součástí programu Aliance proti domácímu násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí. 2005. 47s. ISBN 80-239-5441-5.

ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. In: Dutton, D.G. Rethinking Domestic Violence. Vancouver: UBC Press. 2006. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOŠNEROVÁ, Tamara. *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině. Průvodce pro zdravotníky a profesionální pečovatele*. 2.vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3 LF UK, 2002a. 61 s. ISBN 80-238-9505-2.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. 1. vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008. 233 s. ISBN 978-80-210-4626-6.

VITOUŠOVÁ, Petra a Vladimír VEDRA. *Domácí násilí: (informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. 3., upr. vyd. Praha: MJF, 2009, 12 s. ISBN 9788086284859.

VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2., přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, 244 s. ISBN 9788090362673.

ZAVÁZALOVÁ, Helena a kol.: *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2001. 97 s.

Internetové zdroje

CIESLAR, Jan. ČSÚ statistiky nezkrsluje [online]. 1. 10. 2012, [cit. 10. 04. 2016]. Dostupné z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/csu_statistiky_nezkrsluje20121001](https://www.czso.cz/csu/czso/csu_statistiky_nezkrsluje20121001)

Domacinasili.cz [online]. *Domácí násilí v České republice 2001 - 2006*. [cit. 13. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/files/uploaded/Archiv/index>

KOSAŘOVÁ, Jana. *Přehled problémů v oblasti prevence a poskytování pomoci v oblasti domácího násilí a syndromu týrání a zanedbávání (EAN) páchaného na seniorech s dopadem na sociální a zdravotní oblast*. [online]. [cit. 13. 04. 2016] Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/prehled_problemu.pdf

[MPSV.CZ. Registr poskytovatelů sociálních služeb, dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz](http://iregistr.mpsv.cz)

Předpis č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#c13-1>

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 292/2013 sb., o zvláštních řízeních soudních, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>

Zákon č. 40/2009 sb., trestní zákoník, dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformační tabulka (s. 31-32)

Tabulka 2: Informant/ka (s. 33-34)

Seznam příloh

PŘÍLOHA A: přepis rozhovoru s informantkou I2

PŘÍLOHA B: přepis rozhovoru s informantkou I1